

Artykuły

Beata Majchrzak,

beata.majchrzak90@wp.pl

Paweł Matulewski,

matul@amu.edu.pl

Mirosław Makohonienko,

makoho@amu.edu.pl

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Geoekologii i Geoinformacji

Ocena funkcjonowania i możliwości rozwoju OFF Festival w Katowicach

Słowa kluczowe: turystyka festiwalowa, turystyka kulturowa, Katowice, OFF Festival

Streszczenie:

W niniejszym opracowaniu została podjęta tematyka wąskiego działu turystyki kulturowej, jakim jest turystyka festiwalowa. W pracy skupiono się na opisanu zjawiska w odniesieniu do muzycznego OFF Festival w Katowicach. Do celów pracy należała ocena funkcjonowania i opisanie możliwości rozwoju festiwalu OFF, a także analiza zaangażowania miasta Katowice w rozwój oraz promocję miejscowych imprez festiwalowych. Przeprowadzone zostały badania ankietowe z mieszkańcami Katowic oraz uczestnikami wydarzenia, badające ich odczucia i poglądy na temat imprezy oraz ukazujące profil przeciętnego uczestnika OFF Festival. Dokonano kompleksowego przeglądu źródeł wtórnych na badany temat. Ponadto sporządzono analizę SWOT ujawniającą najbardziej optymalną strategię dalszego rozwoju wydarzenia. Uzyskane wyniki przedstawiają wzrost jakości, znaczenia oraz popularności OFF Festival na arenie ogólnopolskiej.

Wprowadzenie

Współcześnie w Polsce z roku na rok wzrasta liczba festiwali muzycznych. Przyjeżdżają artyści, dla których jeszcze kilka lat temu kraj ten był całkowicie nieznanym organizatorem tras koncertowych. Efektem jest coraz prężniej rozwijające się zjawisko turystyki festiwalowej. Imprezy muzyczne odbywające się w Polsce należą do ścisłej czołówki najlepszych, najpopularniejszych i najczęściej nagradzanych festiwali w Europie i stanowią poważną konkurencję dla swoich zachodnich odpowiedników. Ich atrakcyjność wynika m.in. z relatywnie niskiej ceny w stosunku do oferowanej jakości, wysokiego poziomu organizacji oraz bogatego *line-upu*, czyli listy występujących artystów.

Niniejsze opracowanie jest efektem zainteresowania tematem dynamicznie rozwijającej się turystyki festiwalowej w Polsce. Od kilku lat można zaobserwować stale wzrastającą liczbę eventów muzycznych z różnych kręgów gatunkowych. Największą popularnością cieszą się kilkudniowe festiwale organizowane latem, stanowiące cel wielu melomanów, zarówno krajowych jak i zagranicznych. Polska stanowi wybitny przykład bogactwa tego typu wydarzeń, a zarazem ich atrakcyjności. Wiele z tych imprez muzycznych zostało wyróżnionych na arenie międzynarodowej, zwłaszcza poprzez European Festival Awards. Są to najważniejsze z punktu widzenia kontynentu nagrody mające na celu podsumowanie europejskiego sezonu festiwalowego oraz uhonorowanie wyróżniających się wydarzeń, zespołów oraz organizatorów. Polscy zwycięzcy to m.in. gdyński Open'er Festival (dwukrotnie – w latach 2009 oraz 2010 w kategorii Najlepszy Duży Festiwal), a także realizowany w Katowicach Tauron Nowa Muzyka (triumfator w kategorii Najlepszy Mały Festiwal w latach 2010, 2012 oraz 2014) oraz OFF Festival (Najlepszy Średni Festiwal w roku 2011), będący przedmiotem badań opracowania.

Katowice jako oddzielna jednostka (nie jako część składowa aglomeracji górnośląskiej) wybrane zostały ze względu na ich unikatową politykę względem imprez festiwalowych (zwłaszcza ich promocję) oraz starania i działania w celu zmiany wizerunku z miasta kopalnianego na zagłębie festiwalowe. Poprzez analizę festiwalu OFF autorzy pragną też zwrócić uwagę na interesujące miejsce, jakim są Katowice, w w ostatnich latach przeżywające poważną transformację wizerunkową – z ośrodka przemysłowego na centrum kulturowe. Powoli staje się ono „zagłębiem festiwalowym” Polski – odbywa się tam kilka godnych uwagi i znaczących festiwali, nie tylko muzycznych.

W poniższej pracy autorzy zamierzali przyjrzeć się bliżej katowickiemu festiwalowi OFF, a przez to – pośrednio – zjawisku turystyki festiwalowej, oraz pogłębić wiedzę na temat jego funkcjonowania. Analizie zostało poddanych kilka aspektów, takich jak m.in. ocena funkcjonowania festiwalu oraz określenie możliwych kierunków jej rozwoju. W tym celu zbadano opinie i poglądy mieszkańców Katowic oraz uczestników festiwalu OFF na temat imprezy, a także określono profil przeciętnego biorącego udział w imprezie. Dokonano również rozeznania, w jakim stopniu władze Katowic zainteresowane są tym rodzajem aktywności kulturalnej oraz czy miejscowe festiwale stanowią ważny punkt w strategii promocji miasta. Przeprowadzono również analizę SWOT przedstawiającą słabe i mocne strony tego wydarzenia, a także wskazującą na szanse i możliwości dalszego rozwoju OFF Festiwalu.

Dla porównania pewnych elementów decydujących o jakości festiwalu wykorzystano pozycje Nowackiego [2014, ss. 115-131], dotyczącą oceny festiwalu Przystanek Woodstock, oraz Kruczka [2014, ss.105-120], omawiającą Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie. Autorzy pracy dokonali porównania cech wyróżniających uczestników OFF Festival od miłośników dwóch innych polskich wydarzeń muzycznych, mianowicie gdyńskiego festiwalu Open'er oraz odbywającego się obecnie w Kostrzynie nad Odrą Przystanku Woodstock. Sylwetka osoby biorącej udział w Open'rze została przedstawiona w pracy Piaseckiej [2012, ss. 41-52], z kolei profil uczestnika Przystanku Woodstock opisano w pracy magisterskiej J. Wrzos [2012, ss. 87-103].

Dodatkowym elementem badawczym wykorzystanym w niniejszej pracy był przegląd literatury, materiałów promocyjnych wydawanych przez Urząd Miasta Katowice (w szczególności dotyczących festiwali muzycznych) oraz analiza treści stron internetowych, które w odniesieniu do omawianego zagadnienia są kluczowym, a często jedynym źródłem informacji.

Definicja i miejsce festiwali muzycznych w kontekście podziałów turystyki

Według klasyfikacji zaproponowanej przez Getza [2008, ss. 403-428] festiwale należą do jednego z typów „zaplanowanych wydarzeń”, jakimi są „uroczystości kulturalne”. Nie ma jednoznacznej definicji festiwalu, ponieważ jest to zjawisko bardzo złożone i trudne do sprecyzowania. Powodem takiego stanu rzeczy według Ratkowskiej [2010, ss. 26-46] jest fakt, że „słowo festiwal obecne w słownikach od wielu dziesiątek lat w swoim powszechnym znaczeniu zaczyna zatracać znaczenie”. Oznacza to, że często nadużywa się go i stosuje w odniesieniu do wydarzeń, które de facto festiwalem nie są. Według definicji Słownika Wyrazów Obcych PWN [1995, ss. 334] festiwal to „impreza artystyczna, często cykliczna i połączona z konkursem, prezentująca utwory (wykonawców) z różnych dziedzin sztuki”. W zależności od rodzaju festiwalu (np. muzyczny, filmowy, sztuki, teatralny), wyróżnia się coraz bardziej sprecyzowane pojęcia. Samo słowo *festiwal* pochodzi z języka łacińskiego i oznacza „wesoly, radosny”. Pierwszy człon tego wyrazu – *fest* – funkcjonuje obecnie w wielu językach (np. niemiecki, duński, angielski, norweski, szwedzki) i znaczy tyle, co „święto, zabawa, uroczystość”. Tym właśnie jest festiwal dla jego uczestników – okazją do dobrej zabawy, możliwością uczestnictwa w czymś niezwykłym, czymś, co stanowi ich pasję,

a przede wszystkim jest okazją do zobaczenia artystów, których się podziwia. Festiwal odbywa się zazwyczaj cyklicznie – corocznie – a więc traktowane jest jako święto, na które uczestnicy oczekują z niecierpliwością cały rok i w pewien sposób przygotowują się na nie. Posiada ono bardzo długą historię, sięgającą już starożytności, i co istotne, obecne we wszystkich kręgach kulturowych; wówczas festiwale były nierozzerwalnie łączone z wydarzeniami religijnymi [Ratkowska 2010, ss. 26-46]. Współcześnie są to zorganizowane imprezy, powiązane ze sobą pewnym nurtem gatunkowym, których meritum są występy muzyczne zaproszonych artystów; tak jak wcześniej wspomniano często przybierają one formę cykliczną, rzadziej jednorazową.

Według Armina Mikosa von Rohrscheidta [2008, ss. 31-72] turystyka festiwalowa zaliczana jest najogólniej do turystyki kulturowej, definiowanej jako „(...) wszystkie grupowe lub indywidualne wyprawy o charakterze turystycznym, w których spotkanie uczestników podróży z obiektami, wydarzeniami i innymi walorami kultury wysokiej lub popularnej albo powiększenie ich wiedzy o organizowanym przez człowieka świecie otaczającym jest zasadniczą częścią programu podróży lub stanowi rozstrzygający argument dla indywidualnej decyzji o jej podjęciu lub wzięciu w niej udziału.”. Dalszym jej podtypem jest turystyka kultury wysokiej, do której z kolei zalicza się *turystykę eventową*, której spolszczona nazwa to turystyka imprez i wydarzeń kulturalnych [Borzyszkowski 2011, ss. 63-75; Buczkowska 2008; Buczkowska 2009, ss. 91-118; Mikos von Rohrscheidt 2008, ss. 72; Ratkowska 2010, ss. 26-46 i in.]. W niej zawierają się eventy muzyczne, w tym interesujące badaczy festiwale; dzieli się je głównie, ze względu na gatunki prezentowanej muzyki, na festiwale muzyki alternatywnej, bluesowe, chóralne, muzyki country, elektronicznej, folkowe, jazzowe, operowe, poezji śpiewanej, pop, muzyki poważnej, reggae, muzyki religijnej, rockowej, szantowe, techno etc. [Buczkowska 2009, ss. 91-118].

Za granicą temat festiwali muzycznych jest zdecydowanie częściej poruszany w literaturze naukowej niż w Polsce. Fakt ten związany jest z wcześniejszym rozwojem tego typu wydarzeń oraz większą świadomością potencjału turystyki muzycznej. Początek badań nad festiwalami to przełom wieków XIX i XX, zaś lepsze analizy rozpoczęły się w latach 80. XX wieku, kiedy narodził się kierunek badań o nazwie *event studies* i pojawiły się pierwsze opracowania na ten temat [Cudny, Rouba 2012, ss. 593] głównie w trzech nurtach: badanie socjologiczne widzów festiwalu, analiza ekonomiczna tych imprez oraz zarządzanie nimi [Getz 2008, ss. 403-428]. W Polsce tych opracowań zdecydowanie brakuje i są to zazwyczaj pojedyncze artykuły [Konieczna 2014, ss. 6-18]. Godne uwagi są wcześniej wspomniane pozycje Nowackiego [2014, ss. 115-131] i Kruczka [2014, ss. 105-120]. Pierwszy z nich porusza problematykę festiwalu muzycznego jakim jest Przystanek Woodstock. Badaniom poddano ocenę jakości produktu oraz weryfikację modelu zależności pomiędzy percepcją czynników jakości, zadowoleniem a lojalnością uczestników tej wielkiej imprezy muzycznej. Z kolei Kruczek w interesujący sposób opisuje Festiwal Kultury Żydowskiej – z punktu widzenia uczestnika wydarzenia. Podobny obraz, jednak typowo muzycznej imprezy jaką jest Open'er, prezentuje praca Piaseckiej [2012., ss. 41-52].

Katowice jako festiwalowa stolica Polski

Festiwalowa stolica Polski – tak w jednym z materiałów promocyjnych, wydanych przez Wydział Promocji Urzędu Miasta Katowice, nazwano stolicę Górnego Śląska. W ciągu całego roku odbywa się tam wiele różnego rodzaju festiwali oraz imprez cyklicznych. Według danych GUS [2012] województwo śląskie znalazło się na trzecim miejscu w Polsce (po województwach mazowieckim i dolnośląskim) pod względem liczby zorganizowanych imprez artystyczno-rozrywkowych (ponad 200). Wiele z nich ma miejsce właśnie w Katowicach; są to nie tylko festiwale muzyczne, ale również teatralne, filmowe, folklorystyczne czy festiwale sztuki.

Promocja miasta poprzez festiwale związana jest z hasłem „Katowice dla odmiany”, czyli nową Strategią Promocji Katowic, opracowaną w latach 2010-2012 i oficjalnie przyjętą przez Radę Miasta w styczniu 2013 roku, związaną z wielowymiarową zmianą wizerunku współczesnych Katowic. W wyniku analiz przeprowadzanych nad budowaniem strategii, wyłoniono trzy główne atuty miasta: metropolitalność, dziedzictwo oraz alternatywność. Oryginalność Katowic objawia się m.in. poprzez rozmaite formy oferowanej rekreacji i turystyki oraz odmienność w sposobie organizacji i realizacji imprez rozrywkowych i kulturalnych. Alternatywa, inaczej *off*, to obecnie bardzo modny i innowacyjny nurt, a Katowice wpisują się w niego poprzez umiejętność łączenia ich dziedzictw historycznego i kulturowego z nowoczesnością i współczesną kulturą alternatywną. Celem działań Strategii Promocji jest stworzenie z Katowic istotnego europejskiego ośrodka alternatywnej kultury, rozrywki oraz sztuki, miasta o nowatorskiej ofercie wydarzeń kulturowych oraz centrum imprez *off-owych* przyciągających widzów z innych krajów europejskich [Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Katowice na lata 2007-2013¹; Biuletyn Informacji Publicznej – Urząd Miasta Katowice²].

Strategia promocji miasta poprzez festiwale prezentowana jest m.in. w wydawanych przez Urząd Miasta Katowice oraz Wydział Promocji licznych materiałach reklamowych, w których Katowice prezentowane są jako polska stolica festiwali, czyli miejsce o największej liczbie oraz sporej różnorodności imprez kulturalno-rozrywkowych. Również na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Miasta festiwale figurują jako jedna z pierwszych proponowanych internautom zakładek do wyboru [Urząd Miasta Katowice³].

Do najważniejszych i najpopularniejszych pozamuzycznych festiwali katowickich należą: Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej INTERPRETACJE, Street Art Festival, Międzynarodowy Festiwal Filmowy Ars Independent oraz Ars Cameralis.

Unikatowy na skalę Polski Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej INTERPRETACJE, odbywający się w Katowicach od 1998 roku, poświęcony jest reżyserii teatralnej. Celem imprezy jest zapoznanie katowickiej publiczności z najciekawszymi spektaklami danego sezonu oraz promocja twórczości młodych polskich reżyserów teatralnych [Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej Interpretacje⁴].

Z kolei Street Art Festival to kilkunastodniowa impreza odbywająca się od 2011 roku na ulicach Katowic, poświęcona tzw. sztuce ulicy, do której zaliczają się różne formy artystyczne prezentowane przez niezależnych artystów w przestrzeni miejskiej np. *graffiti* [Sikorski 2012]. Organizatorem imprezy jest Instytucja Kultury Katowice – Miasto Ogrodów. Na ich zaproszenie do stolicy Górnego Śląska zjeżdżają najwybitniejsi światowi artyści z dziedziny *street artu*. Imprezie towarzyszą liczne niekonwencjonalne warsztaty, koncerty, wystawy oraz projekcje filmowe [Street Art Festival⁵; Instytucja Kultury Katowice – Miasto Ogrodów⁶].

Kolejną imprezą tego typu jest Międzynarodowy Festiwal Filmowy Ars Independent odbywający się od 2011 roku, a przeznaczony dla młodych, debiutujących w branży filmowej artystów z całego świata, których twórczość na charakter niekomercyjny. Impreza ma za zadanie przybliżyć publiczności kino niezależne, oryginalne oraz ambitne. W czasie trwania festiwalu odbywają się liczne pokazy filmowe, przeglądy tematyczne, wystawy oraz forum branżowe [Ars Independent Festival⁷].

Natomiast Festiwal Ars Cameralis prezentuje najciekawsze i najpopularniejsze zjawiska ze sfery kultury, zarówno z dziedziny sztuki, literatury, teatru, jak i muzyki; jego pierwsza edycja odbyła się w roku 1992. Festiwal odbywa się co roku w listopadzie, w Katowicach

¹ <https://bip.um.katowice.pl/dokumenty/2007/11/21/5-17-324-07-z.pdf> (dostęp dnia 11.01.2015).

² <https://bip.um.katowice.pl/dokumenty/2013/2/7/1360233710.pdf> (dostęp dnia 7.01.2015).

³ Urząd Miasta Katowice- Katowice dla odmiany, <http://www.katowice.eu/> (dostęp dnia 24.11.2014).

⁴ <http://festiwal-interpretacje.pl/> (dostęp dnia 11.10.2014).

⁵ <http://katowicestreetartfestival.pl/> (dostęp dnia 22.12.2014).

⁶ <http://miasto-ogrodow.eu/> (dostęp dnia 14.01.2015).

⁷ <http://arsindependent.pl/pl/o-nas/idea/>, Ars Independent – O festiwalu (dostęp dnia 29.03.2014r.)

i miastach sąsiednich, zaś jego program obejmuje liczne koncerty z różnych gatunków muzycznych, spektakle, wystawy, warsztaty literackie, przeglądy filmowe etc. [Ars Cameralis Festiwal⁸].

No czoło katowickich festiwali wysuwają się jednak festiwale muzyczne, które przynoszą miastu największy rozgłos oraz przyciągają największą liczbę uczestników. To głównie dzięki nim Katowice mogą uchodzić za festiwalową stolicę Polski.

Do najważniejszych imprez muzycznych, zarówno w aspekcie lokalnym, krajowym jak i międzynarodowym, należą te prezentujące cały wachlarz gatunków muzycznych, od jazzu, przez alternatywę po muzykę techno. Do najpopularniejszych katowickich festiwali muzycznych należą: OFF Festival, Tauron Nowa Muzyka, Rawa Blues Festival, Mayday oraz Silesian Jazz Festival.

Tauron Nowa Muzyka oraz OFF Festiwal to znane i doceniane na arenie międzynarodowej festiwale, które były laureatami prestiżowych nagród przyznawanych przez European Festival Awards wyróżniających w poszczególnych kategoriach najlepsze europejskie imprezy muzyczne. Ten pierwszy z nich jest laureatem w kategorii Best Small Festival – Najlepszy Mały Festiwal w Europie. Otrzymał ją już trzykrotnie w latach: 2010, 2012 oraz 2014, nominację dostał również w roku 2013 [European Festival Awards⁹]. Jest to niewielki festiwal muzyki elektronicznej, powstały w 2006 roku, w celu – jak podają sami organizatorzy – „ożywienia Katowic”; odbywa się on zazwyczaj w drugiej połowie sierpnia, zaś od roku 2009 oficjalnym jego patronem jest Tauron Polska Energia – stąd taka właśnie nazwa imprezy. Ideą wydarzenia jest zaprezentowanie polskiej publiczności najciekawszych nurtów i artystów współczesnych kompozycji z pogranicza elektroniki, muzyki tanecznej oraz jazzu, które rzadko przebijają się do krajowych mediów. Wyróżnikiem festiwalu jest również tworzenie niesamowitego tła i oprawy dla eventów muzycznych, poprzez oryginalne umiejscowienie imprezy w postindustrialnym otoczeniu, nadającym wydarzeniu specyficzny, niesamowity klimat [Tauron Nowa Muzyka¹⁰].

Rawa Blues Festival również może pochwalić się sukcesem na arenie międzynarodowej – w roku 2012 otrzymał on nagrodę „Keeping The Blues Alive” w kategorii festiwal międzynarodowy. To prestiżowe wyróżnienie zostało przyznane przez największe na świecie stowarzyszenie bluesowe – The Blues Foundation. Wyróżniono w ten sposób spory wpływ festiwalu na upowszechnianie muzyki bluesowej. Impreza ta należy do jednych z najstarszych odbywających się festiwali w Polsce niewątpliwie jest największym w kraju festiwalem muzyki bluesowej, zaś jego nazwa pochodzi od rzeki Rawy, przepływającej przez Katowice. Historia festiwalu sięga roku 1981 – wtedy, przez pierwszą dekadę, była to impreza jednodniowa, a koncerty odbywały się w różnych klubach aglomeracji górnośląskiej. Ze względu na trudną sytuację polityczną w Polsce w latach 80. XX wieku liczba wykonawców oraz publiczność festiwalowa były niewielkie. Jednak od początku lat 90. XX wieku festiwal zyskał charakter oraz rozmach międzynarodowy. Od tego czasu w jego ramach wystąpiła plejada polskich i światowych gwiazd bluesa, laureatów takich nagród jak Grammy czy Blues Music Award. Współcześnie jest on uważany za największy na świecie festiwal *in-door*, czyli w wolnym tłumaczeniu „pod dachem” [Rawa Blues Festiwal¹¹].

Z kolei Mayday, cykliczna impreza muzyczna odbywająca się w katowickim Spodku od 2000 roku, jest jednym z największych w Europie festiwali elektronicznych z nurtu muzyki tanecznej, rave oraz techno. Biorą w nim udział czołowi DJ-e z całego świata, a sama impreza

⁸ <http://arscameralisfestiwal.pl/>, Oficjalna strona festiwalu Ars Cameralis (dostęp dnia 29.03.2014r.)

⁹ <http://eu.festivalawards.com/>, European Festival Awards (dostęp dnia 15.03.2014)

¹⁰ <http://www.festiwalnowamuzyka.pl/>, Tauron Nowa Muzyka (dostęp dnia 30.03.2014)

¹¹ <https://www.rawablues.com/pl/o-festiwalu/>, Rawa Blues Festival – O festiwalu (dostęp dnia 30.03.2014).

łączy w sobie elementy muzyczne oraz audiowizualne [Mayday¹²; Portal Społeczności Klubowej¹³].

Kolejnym przykładem jest Silesian Jazz Festival – jeden z największych w Polsce festiwali muzyki jazzowej; pierwsza edycja odbyła się w 2006 roku pod nazwą Śląski Festiwal Jazzowy. Impreza powstała z inicjatywy profesora Jerzego Jarosika – kompozytora, instrumentalisty, absolwenta oraz wykładowcy katowickiej Akademii Muzycznej [Teatr Rozrywki¹⁴]. Koncerty festiwalowe odbywają się w salach Centrum Kultury Katowice oraz Akademii Muzycznej. Wszystkim edycjom przyświeca inicjatywa edukacji jazzowej, dlatego występom muzycznym towarzyszą również spotkania z wirtuozami oraz warsztaty jazzowe dla zainteresowanych. Podczas festiwalu odbywają się także spotkania z przedstawicielami innych ośrodków jazzowych z Europy, w ramach integracji oraz wymiany doświadczeń [Silesian Jazz Festival¹⁵].

OFF Festival

OFF Festiwal to festiwal muzyki alternatywnej, którego pomysłodawcą i organizatorem jest Artur Rojek, były lider popularnego zespołu rockowego Myslovitz. Prezentuje on muzykę alternatywną, mniej znaną, trudniejszą w odbiorze i nietuzinkową, promuje artystów niszowych, z których twórczością rzadko można się spotkać w mediach czy na podobnego rodzaju muzycznych festiwalach. Pierwsza edycja odbyła się w rodzinnym mieście inicjatora – Mysłowicach – w sierpniu 2006 roku; miasto było organizatorem imprezy jeszcze przez kilka następnych lat. W roku 2010 festiwal przeniósł się do Katowic, do Doliny Trzech Stawów i od tego momentu odbywa się rokrocznie w pierwszy weekend sierpnia. Impreza trwa trzy dni, w czasie których kilkudziesięciu wykonawców występuje przed publicznością na czterech muzycznych scenach. Festiwalowa widownia imprezy oscyluje zazwyczaj koło kilkunastu tysięcy osób [Urząd Miasta Katowice¹⁶].

Wydarzeniom muzycznym na festiwalu OFF towarzyszą także atrakcje pozamuzyczne; zalicza się do nich m.in. Kawiarnia Literacka, czyli miejsce spotkań uczestników z literaturą oraz ze znanymi osobistościami z jej kręgu. Teren festiwalu OFF jest także miejscem prezentacji sztuk wizualnych – w roku 2013 swoją wystawę zaprezentowało Muzeum Sztuki Współczesnej z Krakowa MOCAK. Codziennie odbywały się również nocne pokazy filmowe, wyświetlane tuż po zamknięciu Sceny Leśnej, czyli ok. 2.40 w nocy [Polskie Radio¹⁷; Program OFF Festiwal 2013].

OFF Festival to uznana marka na europejskim rynku wydarzeń muzycznych. Jest laureatem prestiżowych nagród przyznawanych przez European Festival Awards, w którego gronie decyzyjnym znajdują się zarówno fani muzyki i publiczność festiwalowa, jak i branżowe jury składające się m.in. z muzycznych dziennikarzy i menadżerów oraz innych osób pracujących przy organizacji imprez festiwalowych. Festiwal OFF zwyciężył w kategorii Najlepszy Festiwal Średniej Wielkości (Best Medium Festival) za rok 2011; nominowano go do tej nagrody także w latach 2012 oraz 2013. W zwycięskim roku 2011 OFF Festival był także desygnowany w kategorii Best European Festival Line-Up, czyli Najlepszy Festiwalowy Program.

¹² <http://info.mayday.pl/>, Mayday (dostęp dnia 30.03.2014).

¹³ <http://www.ftb.pl/>, Portal Społeczności Klubowej (dostęp dnia 21.12.2014).

¹⁴ <http://www.teatr-rozrywki.pl/new/workers.4>, Teatr Rozrywki – Życiorys Jerzego Jarosika (dostęp dnia 30.04.2014).

¹⁵ <http://www.sjf.com.pl/>, Silesian Jazz Festival – O festiwalu (dostęp dnia 30.03.2014).

¹⁶ <http://www.katowice.eu/miasto/co-gdzie-kiedy/festiwale>, Katowice – dla odmiany (dostęp dnia 11.01.2015).

¹⁷ <http://www.polskieradio.pl/9/202/Artykul/889062,Nocne-kino-na-OFF-Festival>, Polskie Radio – Nocne kino na festiwalu OFF (dostęp dnia 15.03.2014).

Omawiany festiwal został też wyróżniony przez znany i ceniony internetowy portal muzyczny Pitchfork; dwukrotnie (w latach 2012 i 2013) umieścił on OFF Festiwal wśród 20 najważniejszych letnich festiwali świata [Pitchfork¹⁸; Nasze Katowice¹⁹]. Z kolei w roku 2014 amerykański magazyn Time zakwalifikował OFF Festiwal do listy czternastu muzycznych imprez wartych zobaczenia, nazywając go „festiwalem muzycznym dla prawdziwych fanów muzyki” [Time²⁰].

OFF Festival w opinii mieszkańców

Badanie ankietowe wśród mieszkańców Katowic miało na celu poznanie opinii na temat OFF Festivalu. Przebadana próba objęła w sumie 90 osób. Wśród 63 kobiet i 27 mężczyzn przeważały osoby w przedziale wiekowym 18-25 i 26-40 (łącznie 88% badanych respondentów). Znaczna ich część to mieszkańcy dzielnic śródmiejskich Katowic (47%).

Wyniki badań ankietowych jednoznacznie wskazują, że OFF Festival jest znany wśród katowiczian (94% odpowiedzi); pozostała ich część nigdy nie słyszała o organizowaniu takiej imprezy w swoim mieście. Ocenie poddano wizerunek festiwalu OFF, jako dużej imprezy muzycznej. W odpowiedziach zdecydowanie dominowały noty pozytywne (w sumie ponad 80% odpowiedzi) – prawie 30% badanych oceniło charakter Festiwalu jako bardzo pozytywny, co jest niezwykle dobrym wynikiem. Negatywnie wypowiedziało się 10% ankietowanych, natomiast neutralne podejście określiło 9% badanych. Ponadto istotną uwagą jest fakt, że aż 83% mieszkańców Katowic uznaje OFF Festival za ważne katowickie wydarzenie. Negatywnie wypowiedziało się na ten temat jedynie 8% badanych. Jak widać po opiniach, festiwal OFF jest uważany za bardzo istotny punkt na mapie kulturalnej Katowic.

Promocja miasta i regionu jest jednym z narzędzi polityki lokalnych władz, zaś według mieszkańców Katowic OFF Festival stanowi dobrą tego rodzaju działań przykład (86%); zaledwie 6% z nich jest zdania, że omawiana impreza nie przysparza miastu sławy, a 8% osób nie miało zdania na ten temat. Po wypowiedziach respondentów można jasno stwierdzić, że nastawienie mieszkańców stolicy Górnego Śląska do OFF Festival jest bardzo dobre. Uważają oni, że jest istotnym wydarzeniem kulturalnym oraz dobrym narzędziem promocji samych Katowic.

Wiele polskich miast posiada wyjątkowe obiekty, które większość mieszkańców kraju jest w stanie skojarzyć z danym miastem. Jednym z charakterystycznych symboli Katowic jest Spodek – miejsce koncertów, konferencji, wystaw i imprez sportowych. Autorzy badań nawiązując do tematu roli i znaczenia miejsc oraz wydarzeń w funkcjonowaniu Katowic jako jednostki miejskiej, zapytali mieszkańców stolicy Górnego Śląska czy festiwal OFF można nazwać symbolem miasta. Tylko 23% ankietowanych zgodziło się z tym sformułowaniem – większość, bo aż 55%, nie była przychylna tej opinii; sporą grupę stanowiły także osoby niezdecydowane (22%). To pytanie pokazuje, że mimo iż katowiczanie są przychylni Festiwalowi, to jednak obecnie nie widzą w OFF Festivalu potencjału, który pozwoliłby mu dołączyć do dotychczasowych symboli miasta.

Dla wyjaśnienia problemu dotyczącego symboliki miasta warto przytoczyć fakt, iż w 2013 roku portal *Katowice – Nasze Miasto* przeprowadził plebiscyt na wizytówkę stolicy Górnego Śląska; nominacji dokonywał zarówno portal, jak i sami internauci. W ostatecznym głosowaniu festiwal OFF zajął 21 miejsce, a w pierwszej piątce znajdowały się takie symbole jak: klub piłkarski GKS Katowice, Nikiszowiec, Spodek, Giszowiec oraz Katowicka Moderna.

¹⁸ <http://pitchfork.com/features/articles/9108-the-pitchfork-guide-to-summer-festivals/>, Pitchfork – Przewodnik po letnich festiwalach 2013 roku (dostęp dnia 15.03.2014).

¹⁹ *To nie tylko muzyka*, Nasze Katowice nr 8 (58) 2013, s. 3.

²⁰ <http://time.com/52061/best-music-festivals-2014/>, TIME – 14 festiwali wartych zobaczenia w 2014 roku (dostęp dnia 19.04.2014).

Na wyższych pozycjach od omawianego wydarzenia plasowały się inne imprezy: muzyczna Rawa Blues oraz artystyczny Ars Cameralis – obie ze stażami odpowiednio 25 i 14 lat, czyli dłuższymi od festiwalu OFF [Katowice Nasze Miasto^{21,22}]. Wynik ten wskazuje, iż OFF Festival jest najbardziej znanym i najlepiej ocenianym wizerunkowo eventem spośród wielu młodych współczesnych katowickich imprez festiwalowych, nie tylko muzycznych. Rodzi to nadzieję i szansę na przyszły stały wzrost pozycji oraz budowanie jego pozytywnego wizerunku, nie tylko wśród samych mieszkańców Katowic.

OFF Festival w opinii uczestników

Dla potrzeb opracowania przeprowadzono badania ankietowe z 234 uczestnikami OFF Festiwalu w 2013 roku; ich charakterystyka społeczno-ekonomiczna została przedstawiona w kolejnej części artykułu pt. *Profil uczestnika*.

Z badań wynika, że znaczna większość badanych to osoby, które już wcześniej uczestniczyły w festiwalu OFF (87%) – jedynie 13% respondentów brało udział w tym wydarzeniu po raz pierwszy. Wynik wskazuje jednoznacznie, że OFF posiada wierną, stałą publiczność, którą rokrocznie przyciągają atrakcje oferowane przez jego organizatorów.

W kolejnym punkcie zapytano uczestników o to, czy zamierzają w przyszłości ponownie wziąć udział w OFF Festival – prawie 90% osób wyraziło chęć powtórnego przyjazdu. Warto przy tej okazji spojrzeć na wyżej przytoczone wyniki porównując obie wartości można dojść do wniosku, że pewna część nowych fanów festiwalu, wskutek swoich doświadczeń z omawianej edycji, ma zamiar ponownie pojawić się na owym wydarzeniu. Jedynie 1% badanych, a więc nikła część ankietowanych, nie ma zamiaru powrócić, natomiast 9% to osoby niezdecydowane. Takie wyniki dają pewność organizatorom, że swoją aktywnością zapewniają sobie grono oddanych uczestników.

Uczestnicy OFF Festival, podobnie jak mieszkańcy Katowic, ocenili wizerunek festiwalu, co jest istotne, gdyż pozwala spojrzeć na tę imprezę „od wewnątrz”. U uczestników analizowanego wydarzenia muzycznego z dużą przewagą na pierwsze miejsce wysuwają się opinie bardzo pozytywne (67%), a przychylnych wypowiedzi jest w sumie aż 98%. Zaledwie 2% badanych osób ma na temat imprezy negatywne zdanie lub w ogóle go nie posiada. Zatem można stwierdzić z całą pewnością, że festiwal OFF wychodzi naprzeciw oczekiwaniom koncertowej widowni i cieszy się wśród niej bardzo dobrą opinią.

Kolejne pytania sprawdzały zależność między udziałem w festiwalu OFF a aktywnością turystyczną uczestników w Katowicach. Sprawdzano, czy podczas pobytu na festiwalu ankietowany w ogóle stara się poznać walory turystyczne miasta organizującego. Szala odpowiedzi nieznacznie przechyliła się na niekorzyść aktywności turystycznej. Prawie 52% opiniodawców nie wykazuje chęci skorzystania z okazji poznania stolicy Górnego Śląska. Należy przy tym zaznaczyć, że prawie połowę osób, które udzieliły negatywnej odpowiedzi, stanowią mieszkańcy województwa śląskiego, a często samych Katowic. Są to zatem osoby raczej dobrze znające charakter i ciekawe miejsca Katowic.

W badaniach ankietowych zapytano również czy respondent zdecydowałby się na odwiedzenie Katowic bez uczestnictwa w analizowanej imprezie. Pytanie jednocześnie dawało odpowiedź na kilka zagadnień, m.in. czy miasto – organizator jest atrakcyjne turystycznie dla uczestników na tyle, aby rozważyć wizytę lub powrót do niego w okresie poza festiwalem, lub

²¹ <http://katowice.naszemiasto.pl/artykul/galeria/wizytowka-katowic-to-spodek-gks-amoze-nikisz-albo-off,1934556,t,id.html>, Katowice nasze miasto.pl – Głosowanie na wizytówkę miasta Katowice (dostęp dnia 7.06.2014).

²² <http://katowice.naszemiasto.pl/plebiscyt/wyniki/wybieramy-wizytowke-katowic,375,t,id.html#575f2b1da1ac2633,1,3,5> Katowice nasze miasto.pl – Wyniki głosowania na wizytówkę miasta Katowice (dostęp dnia 7.06.2014).

czy np. dla ankietowanych Katowice oznaczają wyłącznie badany festiwal i „zamykają” się na jego terenie, czy może oferują również inne atuty, które są w stanie zainteresować i przyciągnąć opiniodawców. Z analiz wynika, że Katowice chętnie odwiedziłoby 38% ankietowanych nawet gdyby przyjazd nie był związany z ich uczestnictwem w festiwalu OFF. Nieco mniej osób, bo 36%, nie zdecydowałoby się na wizytę w mieście bez uczestnictwa w OFF Festival. Sporą część, bo prawie 26% respondentów, stanowiły osoby niezdecydowane, czyli zapewne takie jednostki, które nigdy nie zastanawiały się nad nadmienionym zagadnieniem lub nie są zainteresowane poznawaniem miasta.

Istotnym elementem z punktu widzenia organizacji imprezy muzycznej jest określenie jego słabych i mocnych stron. Uczestnicy w otwartej formie pytania opisali charakter OFF Festival. Wyniki są bardzo zróżnicowane, jednak odpowiedzi można podzielić na pewne spójne grupy. Najczęściej pojawiał się wśród uczestników pogląd, że omawiana impreza jest najlepszym festiwalem, w jakim mieli oni okazję uczestniczyć – nie mają żadnych uwag i sądzą, że spełnia on wszelkie ich oczekiwania; stawiają oni OFF jako przykład idealnego letniego festiwalu muzycznego.

Jednak obok wielu tych pozytywnych opinii pojawiają się rozmaite, zazwyczaj drobne, uwagi dotyczące organizacji imprezy. Przede wszystkim zdaniem wielu osób imprezie OFF brakuje darmowych środków transportu na teren festiwalu, co więcej – pojawiają się trudności ze względu na zbyt małą liczbę połączeń autobusowych w okolice terenu imprezy; problemem jest także jego spore oddalenie od najbliższego przystanku.. Za przykład wzorowej organizacji dojazdu ankietowani często podają Gdynię i festiwal Open'er – w tym przypadku władze miasta i organizatorzy imprezy wspólnie oferują jej uczestnikom darmowe autobusy, kursujące wahadłowo bez przerwy z centrum na teren festiwalu.

Kolejne często pojawiające się komentarze dotyczyły strefy gastronomicznej. Głównie zwracano uwagę na bardzo wysokie ceny żywności i napojów w porównaniu z innymi tego typu imprezami. Wyrażano także swoje niezadowolenie z braku możliwości kupna najprostszycy i najpopularniejszych marek napojów, w zamian otrzymując jedynie opcję zakupu droższych substytutów. Wśród respondentów pojawiały się opinie, że w ten sposób organizatorzy rekompensują sobie niskie ceny biletów wstępu. Na pewno dobrym rozwiązaniem byłoby rozprowadzanie darmowej wody pitnej wśród uczestników, zwłaszcza podczas panujących upałów, gdyż nie można samemu jej, a kupno było utrudnione. Problemem były także ogromne kolejki w strefie gastronomicznej, spowodowane m.in. małą liczbą stoisk oraz dużą liczbą zainteresowanych nimi osób. Kwestie, na które opiniodawcy zwracali również uwagę, to m.in. wspomniany zakaz wnoszenia własnych napojów i pożywienia na teren festiwalu oraz problemy z warunkami panującymi na polu namiotowym (np. zbyt mała liczba urządzeń sanitarnych, spore kolejki do nich itp.). Są to jednak zagadnienia dotyczące większości tego typu wydarzeń, przez co raczej nie ma szansy na zmianę takiego stanu rzeczy na festiwalu OFF. Część osób życzyłaby sobie mocniejszego zaangażowania i większej liczby inicjatyw dotyczących festiwalu OFF ze strony miasta. Pojawiły się także pojedyncze opinie jakoby lepiej radziły sobie z przygotowaniem omawianej imprezy Mysłowice, czyli pierwotne miasto – organizator festiwalu. Jako powód takiego stanowiska podano m.in. pogląd, że myślowickie edycje odznaczały się lepszą logistyką, były mniej skomercjalizowane oraz oferowano wówczas więcej atrakcji pozamuzycznych dla publiczności.

Z atrakcji pozamuzycznych, jakie można by wprowadzić na Festiwal OFF ankietowani wymieniali np. tzw. *strefę fashion*, czyli miejsce, gdzie swoje projekty prezentowałiby utalentowani projektanci oraz gdzie uczestnicy mieliby okazję zapoznać się z najnowszymi trendami w świecie mody. Kolejnym, często wymienianym pomysłem, było wprowadzenie sztuki na festiwalu. Elementy obecne dotychczas na imprezie i cieszące się zainteresowaniem to np. Kawiarnia Literacka, lub – jak w 2013 roku – wystawa prac malarskich z kolekcji Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAP w Krakowie. Przytoczone powyżej aktywności

są coraz popularniejsze i powszechniejsze na najważniejszych muzycznych festiwalach. Według respondentów obie formuły idealnie pasowałyby do alternatywnego charakteru imprezy i pozwoliłyby na promowanie nie tylko niszowej muzyki, ale też innych form kultury.

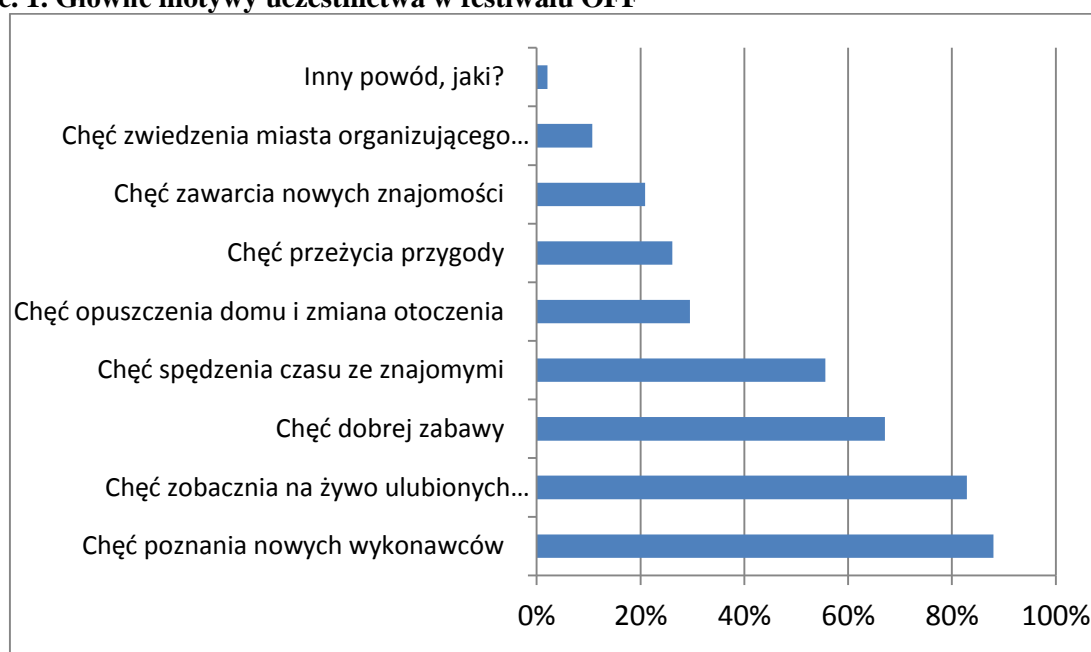
Pozostałe wymieniane pomysły na udoskonalenie festiwalu to: stworzenie stref wypoczynku dla uczestników, poszerzenie terenu imprezy w celu większego oddalenia od siebie scen, a poprzez to poprawa akustyki (trudne do wykonania ze względu na ograniczony obszar Doliny Trzech Stawów) oraz zapraszanie bardziej znanych wykonawców, co jednak nieco kłóci się z główną ideą organizatora, który za wiodący cel obrał wspieranie muzyki alternatywnej i mniej popularnej.

Profil uczestnika Festiwalu OFF

Jednym z celów podjętych analiz było przedstawienie profilu osoby uczestniczącej w festiwalu OFF. W badaniu ankietowym wzięły udział 234 osoby, z czego większość stanowiły kobiety (54%). Struktura wieku uczestników wskazuje, iż 68% publiczności to osoby młode, liczące od 18 do 25 lat, wiek 28% badanych zawiera się w przedziale 26-40 lat; jedynie 2% melomanów to osoby poniżej 18 roku życia. Najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (70%), z kolei odsetek osób ze średnim jego poziomem wyniósł 27%.

Jeśli chodzi o pochodzenie ankietowanych to zdecydowaną ich większość stanowiły osoby z miast dużych, powyżej 500 tys. mieszkańców (33%) – taka struktura odpowiedzi może wynikać z faktu, iż festiwal OFF jest renomowanym wydarzeniem muzycznym, który przyciąga zainteresowanych z dużych ośrodków kulturalnych, jak Warszawa, Kraków, Poznań czy Łódź. Analizując pochodzenie uczestników należy wskazać 25-procentowy udział mieszkańców województwa śląskiego w wydarzeniu, jakim jest OFF Festival. Ponadto publiczność przyjechała z takich województw jak: mazowieckie (16%), małopolskie (13%), wielkopolskie (10%) oraz pomorskie (9%); jedynie 10% badanych pochodziła z obszarów wiejskich.

Ryc. 1. Główne motywy uczestnictwa w festiwalu OFF

Źródło: opracowanie własne

Głównym motywem przyjazdu uczestników Festiwalu jest chęć poznania nowych wykonawców (85%). Fakt, że są to najpopularniejsze odpowiedzi, odzwierciedla główną ideę festiwalu, czyli promowanie muzyki alternatywnej, mało znanej i często niedocenianej. Ludzie przyjeżdżają na festiwal OFF, aby poszerzać swoje horyzonty muzyczne, chcą wśród występujących artystów odnaleźć przyszłych idoli, a w muzyce alternatywnej szukają odskoczni od otaczającej ich muzyki popularnej rozpowszechnianej przez komercyjne media.

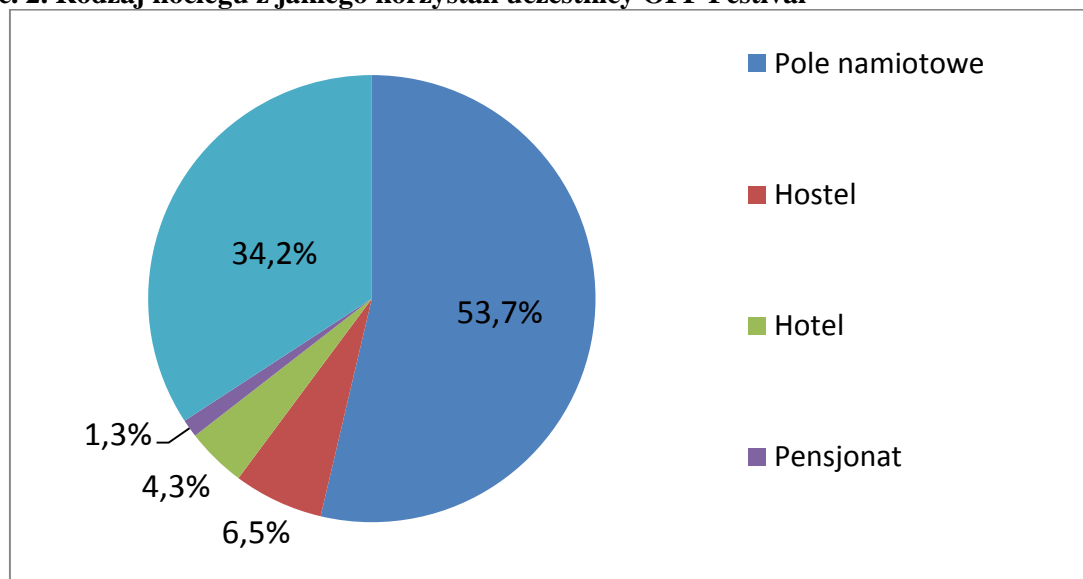
Główną ideę OFF Festival stanowi niszowość prezentowanych wykonawców i podejście do tematu. Zamiast oferować fanom coś, z czym są już obeznani, proponuje się odmiennosc i alternatywnosc. Zatem sporą popularnością cieszyły się również dwa kolejne wskazania: chęci dobrej zabawy (67%) oraz spędzenia czasu ze znajomymi (56%). Młodzi ludzie, prócz możliwości oglądania koncertów „na żywo”, wykorzystują fakt istnienia takiej imprezy jako sposób spędzenia wakacji z przyjaciółmi. Rzadziej zaznaczane przez respondentów możliwości to: opuszczenia domu – zmiana otoczenia, przeżycia przygody i zawarcia nowych znajomości. Mało pozytywne dla rozwoju funkcji turystycznych jest ostatnie miejsce odpowiedzi dotyczącej zwiedzenia miasta organizującego festiwal – mimo że w poprzednich pytaniach sporo osób zadeklarowało wolę poznania walorów turystycznych Katowic. Ponadto wymienianymi motywami przyjazdu do miasta – organizatora są: klimat i atmosfera wydarzenia, sympatia do Katowic, odpoczynek oraz osoba Artura Rojka, czyli pomysłodawcy, twórcy i organizatora Festiwalu, a wcześniej lidera popularnego zespołu rockowego Myslovitz.

Najważniejszym źródłem wiedzy o badanej imprezie okazały się portale muzyczne oraz społecznościowe (49%) – ankietowani uznali je za najbogatsze i najrzetelniesze. Na wysokiej – drugiej – pozycji znaleźli się znajomi oraz rodzina (45%), gdyż to właśnie o ich opinie i rekomendacje mają ogromny wpływ na samą decyzję uczestnictwa w omawianym wydarzeniu muzycznym. Trzecią najczęściej zaznaczaną opcją było radio (26%), zaś kolejn warianty to: billboardy i plakaty (15%), strona internetowa artysty biorącego udział w festiwalu (14%) oraz fora internetowe (10%). Zaledwie 3% osób zaczerpnęło wiedzę i informacje o OFF Festival z telewizji. Wytłumaczeniem takiego stanu rzeczy jest fakt, że festiwale, w tym OFF, raczej nie promują się w tego typu mediach. Przede wszystkim chodzi o wysokie koszty działania oraz istnienie innych źródeł komunikacji z młodymi ludźmi uczestniczącymi w imprezach muzycznych (internet, lokalne programy telewizyjne).

Istotnym elementem w badaniach jest aspekt komunikacji i transportu. Dla 53% badanych to kolej była głównym środkiem lokomocji. Wynik wykazuje na korelację z przedziałem wiekowym uczestnika 18-25 lat, czyli z grupą studentów, którym przysługuje z tego tytułu ulga na przejazdy pociągiem; kolej jest dla nich najczęściej najtańszym i najbardziej dostępnym środkiem transportu. Respondenci powyżej 25. roku życia częściej wybierali samochód (23%). Z kolei z autokaru skorzystało 13% badanych, natomiast dla 11% respondentów Katowice to ich miejsce zamieszkania.

Dokonano także charakterystyki wybieranej przez respondentów bazy noclegowej – z analiz wynika, że dla ponad połowy badanych miejscem, gdzie śpią, jest pole namiotowe (54%). Ponadto sporą popularnością cieszyła się wśród uczestników festiwalu OFF opcja noclegu u rodziny, znajomych lub we własnym domu (34%). Jest to bardzo wysoki odsetek, nawet zważywszy na fakt, iż wielu uczestników imprezy jest z województwa śląskiego (25% respondentów). Jedynie dla 13% badanych miejscem zakwaterowania jest hotel, hostel czy pensjonat.

Ponad 35% badanych podało, że zwykle organizują wyjazd w grupie od 3 do 5 osób, 32% poddanych badaniu preferuje podróż we dwoje, 23% wybiera wyjazd w grupie powyżej 5 osób, zaś tylko 10% podróżuje samotnie.

Ryc. 2. Rodzaj noclegu z jakiego korzystali uczestnicy OFF Festival

Źródło: opracowanie własne

Porównanie uczestników OFF Festival i innych tego typu imprez

Biorący udział w rozmaitych festiwalach muzycznych posiadają wspólną cechę, którą jest zamiłowanie do muzyki. Każda impreza charakteryzuje się wyjątkową atmosferą i niezliczonymi atrakcjami, które przyciągają rzesze uczestników. Dla niektórych celem wyjazdu może być chęć poznania nowych artystów, dla innych to idealny moment ucieczki od zgiełku życia codziennego. Analizowane zbiorowości odróżnia motywacja uczestnictwa w wydarzeniu muzycznym. Koncepcja omawianej imprezy odbiega od tej realizowanej przez inne festiwale, w tym m.in. Open'er czy Woodstock, gdzie głównym motywem jest zapraszanie artystów znanych i pożądanym przez koncertową publiczność. Głównym motywem przyjazdu uczestników festiwalu OFF jest chęć poznania nowych wykonawców (85%), co związane jest z promowaniem muzyki alternatywnej, mało znanej i często niedocenianej przez organizatorów innych tego typu wydarzeń. Z kolei dla uczestników Open'era (69%) oraz Przystanku Woodstock (84%) istotne jest zobaczenie ulubionych wykonawców „na żywo”. Natomiast głównym powodem wzięcia udziału w Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie jest chęć uczestnictwa w wydarzeniu kolejny raz ze względu na zainteresowanie kulturą związaną z judaizmem.

Różnice w profilu uczestników imprez kulturalnych dotyczących rozmaitych aspektów. Dla porównania – jedynie 13% uczestników OFF Festival i aż 42% biorących udział w Festiwalu Kultury Żydowskiej to debiutanci. Wnioskować można zatem, że OFF Festival posiada stałą i wierną publiczność, zachęconą niezwykłą jego atmosferą. Kolejną rozbieżnością jest stosunek do poznania miasta – gospodarza imprezy: krakowska publiczność jest w większości zorientowana na jego zwiedzenie oraz czynny udział w innych wydarzeniach. Jak zauważa Kruczek [2014, ss. 105-120] jest to prawdopodobnie związane z odmiennością krakowskiego Festiwalu Kultury Żydowskiej, mającego bardziej charakter etniczny niż typowo muzyczny, jak w przypadku Open'era i OFF Festival. Chęć obejrzenia miasta jest drugorzędny czynnikiem opuszczenia obiektu festiwalowego – przede wszystkim chodzi o zrobienie zakupów i zjedzenie posiłku w centrum miasta

Szczegółowe porównanie sylwetek uczestników wydarzeń kulturalnych pozwala dostrzec różnice, jak i podobieństwa. Publiczność Festiwalu OFF oraz Open'era jako miejsce noclegu najchętniej wybiera pole namiotowe, co wynika z charakteru imprez organizowanych na wolnym powietrzu z dala od zabudowy, gdzie w większości uczestnikami są osoby młode.

Podobną cechą dla OFF Festivalu oraz Open'era jest także wielkość grupy, w jakiej respondenci przybywali na wydarzenie muzyczne – badania wykazały, że miłośnicy koncertów preferują wyjazdy w niewielkich grupach 3-5-osobowych. Podobne jest również źródło, z którego uczestnicy dowiadywali się o wydarzeniu – publiczność festiwalu muzycznych przede wszystkim czerpała wiedzę z internetu i mediów, podczas gdy najbardziej przydatna okazała się pomoc znajomych [Piasecka 2012, ss. 41-52]. Z kolei podobieństwo opinii wśród uczestników Przystanku Woodstock zauważono analizując słabe i mocne strony obu imprez – do najmniej ocenianych ich elementów należą: jakość, wysokie ceny żywności i napojów oraz baza gastronomiczna i sanitariaty [Nowacki 2014, ss. 115-131].

Analiza SWOT

W celu określenia możliwości rozwoju OFF Festival, jego zagrożeń i szans na dalszy postęp w umacnianiu marki i pozycji na rynku festiwalowym oraz określenia potencjalnego planowania strategicznego imprezy, przeprowadzono analizę SWOT [Zajadacz, Śniadek 2009, ss. 33-59] omawianej imprezy. Na wstępie należy dodać, iż jest to metoda popularna, często pomocna, jednak nie można zapomnieć o jej wysokim stopniu subiektywności.

TAB. 1. Analiza SWOT OFF Festival

SŁABE STRONY	MOCNE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • ograniczona grupa docelowa odbiorców (specyficzny rodzaj muzyki, prezentowanej na festiwalu) • elitarność festiwalu pod względem wizerunkowym oraz muzycznym, • brak darmowej komunikacji miejskiej na teren festiwalu/mała liczba połączeń komunikacyjnych na teren festiwalu, • słabo rozwinięta strefa wypoczynkowa oraz gastronomiczna, • wysokie ceny usług gastronomicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • stosunkowo niska cena karnetu w porównaniu do innych kilkudniowych polskich festiwalu muzycznych, • unikalność festiwalu pod względem muzycznym (artyści niszowi, których raczej nie spotyka się na innych polskich festiwalach), • docenianie imprezy na arenie międzynarodowej <ul style="list-style-type: none"> – nagroda European Festival Awards dla Najlepszego Małego Festiwalu w Europie w roku 2011 (oraz nominacja w latach 2012 i 2013) – wymienianie festiwalu OFF w gronie najciekawszych imprez przez uznane czasopisma oraz portale muzyczne, takie jak m.in. TIME czy Pitchfork, • nieprzerwana ciągłość edycji, • kameralność imprezy, sprzyjająca uczestniczeniu w niej nie tylko młodzieży, ale także rodzin z dziećmi, • korzystna lokalizacja festiwalu: Katowice – duże miasto, dobre połączenia komunikacyjne, teren imprezy blisko centrum miasta, • obeznanie organizatora festiwalu (Artura Rojka – muzyka, kompozytora, wieloletniego członka zespołu Myslovitz) z branżą muzyczną oraz festiwalową, • patronat medialny uznanych marek, takich jak m.in.: Polskie Radio Trójka, TVP 2, Interia.pl, Empik oraz Przekrój, • wieloletni mecenat mBanku nad imprezą.

ZAGROŻENIA	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> • duża ilość innych imprez muzycznych w Polsce i w Katowicach, • odbywanie się innych imprez muzycznych w tym samym czasie co festiwal OFF (np. Przystanek Woodstock). 	<ul style="list-style-type: none"> • pozytywna polityka oraz nastawienie miasta Katowice w stosunku do festiwalu, • próba zmiany wizerunku miasta z industrialnego ośrodka na centrum wielkich wydarzeń kulturalnych (w tym festiwalu muzycznych) → szansa na wieloletnią współpracę, • silna promocja miasta poprzez katowickie festiwale muzyczne, a tym samym promocja samego festiwalu OFF, • umieszczenie idei „festiwalowych Katowic” w Strategii Promocji Miast, • zgodność cech festiwalu z głównymi atutami Katowic wymienionymi w Strategii Promocji Miasta (poprzez tzw. alternatywność), • wzrost zainteresowania muzyką alternatywną – nowa moda/trend, • dogodna lokalizacja oraz rozbudowana sieć połączeń komunikacyjnych z polskimi oraz europejskimi ośrodkami miejskimi <ul style="list-style-type: none"> – gęsta sieć drogowa – korytarze transeuropejskie nr III oraz VI – autostrada A4 – główne międzynarodowe linie kolejowe np. z Drezna do Lwowa oraz Bałtyk-Adriatyk – bezpośrednie połączenia kolejowe z Berlinem, Bratysławą, Hamburgiem, Pragą oraz Wiedniem.

Źródło: opracowanie własne

Po przeprowadzonej analizie, w zależności od dominacji określonych czynników, festiwal powinien znaleźć miejsce w jednym z czterech modeli strategii działania [Gierszewska Romanowska 2002, ss. 234-246]:

- sytuacja SO – strategia maxi-maxi (sytuacja, w której przeważają pozytywne czynniki, czyli szanse oraz mocne strony przedsiębiorstwa; zalecana strategia dotyczy intensywnej ekspansji oraz zróżnicowanego rozwoju);
- sytuacja WO – strategia mini-maxi (sytuacja, w której przeważają słabe strony, ale jednocześnie w otoczeniu znajduje się sporo szans; zalecana strategia powinna doprowadzać do umiejętnego korzystania z tych szans, przy jednoczesnym niwelowaniu istniejących mankamentów);
- sytuacja ST – strategia maxi-mini (sytuacja, w której przeważają mocne strony przedsiębiorstwa, a problemem są zagrożenia z otoczenia zewnętrznego podmiotu; zalecana strategia polega na maksymalnym wykorzystaniu posiadanych atutów i potencjału w celu niwelacji istniejącego zagrożenia zewnętrznego);
- sytuacja WT – strategia mini-mini (sytuacja, w której przeważają negatywne czynniki, co oznacza mały potencjał rozwojowy jednostki oraz funkcjonowanie w niesprzyjającym otoczeniu; w tym przypadku najbardziej prawdopodobny scenariusz to konieczność zakończenia działalności lub ewentualnie walka o przetrwanie lub połączenie z innym podmiotem).

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, iż OFF Festival wpisuje się w wariant SO, czyli najbardziej korzystną z modelowych sytuacji, w której atuty i szanse przeważają nad słabościami i zagrożeniami badanego zagadnienia. Impreza posiada sporo atutów wyróżniających ją od innych festiwali muzycznych pod względami organizacyjnym i wizerunkowym, a przede wszystkim artystycznym. Jest wydarzeniem rozpoznawalnym i docenianym zarówno w Polsce, jak i za granicą, o czym świadczą nagrody oraz nominacje do European Festival Awards czy wyróżnienia w zagranicznych czasopismach i na portalach muzycznych. Fakt ten daje Festiwalowi niezwykle szansę na zaistnienie w świadomości odbiorców spoza Polski oraz promocję, nie tylko samej imprezy, ale także Katowic. Mocną stroną, jak i szansą, jest spore zainteresowanie i zaangażowanie miasta – gospodarza w promocję oraz wspieranie innych miejscowych festiwali. Stolica Górnego Śląska w niezwykle wysokim stopniu jest nastawiona na rozwój oraz wspieranie tej dziedziny kultury, co potwierdza w swojej Strategii Promocji Miasta. Udana współpraca z może zaowocować dalszym rozwojem i udoskonalaniem imprezy, jej popularyzacją oraz stabilnością edycji festiwalu. Atutem Katowic jest również dogodna lokalizacja oraz gęsta i zróżnicowana sieć połączeń komunikacyjnych (również z krajami sąsiadującymi), ułatwiających potencjalnym i realnym uczestnikom imprezy dotarcie do celu ich wyjazdu. Nie bez znaczenia pozostaje fakt wzrastającego zainteresowania wyjazdami na festiwale muzyczne oraz muzyką alternatywną, którą OFF Festival prezentuje w najczystszej formie. Alternatywność oraz kameralność tego wydarzenia można uznać za pewną słabość imprezy, ze względu na ograniczoną grupę odbiorców, jednak to właśnie te dwie cechy czynią imprezę wyjątkową i atrakcyjną dla konkretnej publiczności festiwalowej. Zmiana tych dwóch aspektów mogłaby zaburzyć dotychczasowy wizerunek, co skutkowałoby negatywnym odzewem ze strony wiernej grupy odbiorców i fanów omawianej imprezy muzycznej. Na pewno należy udoskonalić infrastrukturę wewnętrzną festiwalu – przede wszystkim rozbudować strefy gastronomicznej i wypoczynkowej oraz zniwelować wysokie ceny usług gastronomicznych, co uznawane jest przez ankietowanych za jeden z głównych mankamentów imprezy. Do najważniejszych zagrożeń dla OFF Festival można zaliczyć z kolei sporą konkurencję na rynku wydarzeń festiwalowych, zarówno na arenie krajowej, jak i lokalnej, czyli w Katowicach. Koszty udziału oraz wyjazdu na tego typu imprezy sprawiają, że większość ludzi zainteresowanych festiwalami decyduje się zazwyczaj na maksymalnie 2-3 tego typu wydarzenia w ciągu roku, co powoduje sporą rywalizację o widza. Istotnym zagrożeniem dla festiwalu OFF jest też często pokrywający się termin odbywania się katowickiej imprezy z innym, bardzo znanym festiwalem – Przystankiem Woodstock, który jest największą w Polsce, w dodatku bezpłatną, imprezą muzyczną przyciągającą corocznie nawet pół miliona osób. Przy kilkunastu tysiącach uczestniczących w festiwalu OFF, jest to miazdząca przewaga.

Podsumowując – OFF Festival zajmuje wysoką pozycję na polskiej arenie imprez muzycznych tego typu. Jego mocne strony oraz szanse z otoczenia w sporym stopniu przewyższają jego słabe strony i zagrożenia. Zalecana strategia rozwoju nosi nazwę maxi-maxi, która rekomenduje intensyfikację działań oraz dalszy wzmożony rozwój imprezy, która już w tym momencie zalicza się do jednych z najlepszych w kraju i posiada dogodną pozycję wyjściową do dalszej ekspansji na arenie festiwalowej. Potrzebne jest do tego zaledwie kilka korekt organizacyjnych oraz zwiększenie współpracy z Katowicami.

Zakończenie

Turystyka festiwalowa jest jednym z najmłodszych i zarazem jednym z najciekawszych współcześnie zjawisk kulturowych. Wyjazdy na festiwale muzyczne, zwłaszcza te wielkoformatowe, organizowane latem, to być może najważniejsze wydarzenie w życiu wielu miłośników muzyki, szczególnie tych w młodym wieku. Udział w takich imprezach

stanowi często główny, a czasem jedyny punkt w ich planach wakacyjnych, gdyż doświadczenie bycia na festiwalu oznacza mnóstwo wrażeń i niesamowitą atmosferę. W zależności od formatu imprezy przyciągają one na kilka dni od kilku do nawet kilkuset tysięcy uczestników.

Współcześnie na polskim rynku kultury widoczny jest wzrost jakości, znaczenia oraz popularności polskich imprez muzycznych. Powstała oddzielna, prężnie działająca branża zajmująca się produkcją i organizacją imprez muzycznych. Jest to nie tylko znakomita wiadomość dla miłośników muzyki oraz koncertów czy organizatorów owych imprez, ale także stanowi doskonałą okazję dla jednostek administracyjnych będących gospodarzami tychże festiwali. W ich popularności i zainteresowaniu nimi tkwi szansa na wypromowanie oraz stworzenie nowej jakości i wizerunku miasta. Taką okazję postanowiły wykorzystać Katowice – nazwały się „festiwalową stolicą Polski” – i nie bez powodu. W ciągu roku odbywa się tam mnóstwo istotnych wydarzeń festiwalowych – od muzycznych, przez filmowe po festiwale sztuki. Koncepcja wielowymiarowej zmiany wizerunku z miasta górniczego i industrialnego na nowoczesne centrum innowacyjne, awangardowe oraz kulturowe nosi nazwę „Katowice dla odmiany”. Jednym z założeń nowej Strategii Promocji Miasta jest promocja miasta poprzez innowacyjne, wyróżniające się wydarzenia kulturalne wpisujące się w jeden z głównych atutów Katowic – alternatywność. OFF Festival wpisuje się w niego idealnie dzięki swojemu wizerunkowi, elitarności grupy odbiorców oraz alternatywnej muzyce. Katowice dokładają wszelkich starań, aby wypromować się przez odbywające się tam imprezy kulturalne. Poprzez Strategię Promocji Miasta, licznie wydawane materiały reklamowe oraz ogólne stosunek i politykę wobec imprez festiwalowych, Katowice stanowią idealny przykład miasta przyjaznego festiwalom. Dzięki swoim staraniom mają one sporą szansę na przeistoczenie się w najbliższej przyszłości w najważniejsze miejsce na muzycznej mapie Polski, a ze względu na międzynarodowy charakter odbywających się tam imprez festiwalowych, zwrócenie na siebie uwagi osób spoza Polski i zaistnienie w świadomości tamtejszych fanów festiwali.

Poddany analizie OFF Festival należy do najbardziej popularnych i uznanych imprez muzycznych w Polsce. Zarówno sama impreza, jak i Katowice, zasługują na wyróżnienie w aspekcie organizacyjnym: festiwal OFF za swoje niepowtarzalność, wysoki poziom i ideę poszerzania horyzontów muzycznych wśród publiczności, zaś Katowice za unikalne, niespotykane w Polsce podejście do festiwali oraz umiejętność wykorzystania tych imprez w promocji i tworzeniu nowego wizerunku widzianego do dziś głównie poprzez szarosć, przemysł oraz kopalnie. Katowice oraz organizatorzy OFF Festival winni rozszerzyć współpracę dla osiągnięcia obopólnych korzyści oraz stworzenia nowej jakości trwale zapisanej w polskich realiach kulturowych, festiwalowych oraz turystycznych.

Bibliografia

- Borzyszkowski J. 2011. *Wpływ eventu na rynek turystyczny – przykład ślubu księcia Williama i Kate Middleton* [w:] „Turystyka Kulturowa” 4-6, s. 63-75.
- Buczowska K. 2008. *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*. Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu, Poznań.
- Buczowska K. 2009. *Kulturowa turystyka eventowa*, [w:] Współczesne formy turystyki kulturowej. Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu, Poznań.
- Cudny W., Rouba R. 2012. *Festiwale muzyczne, jako element funkcji kulturalno-rozrywkowej Łodzi* [w:] „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 699, s. 593.
- Getz D. 2008. *Event tourism: Definition, evolution and research*, „Tourism Management” nr 29 (2008), s. 403-428.
- Gierszewska G., Romanowska M. 2002. *Analiza strategiczna przedsiębiorstwa*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 234-246.
- Główny Urząd Statystyczny – Działalność instytucji kultury w Polsce w 2012 roku - http://stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/KTS_dzialalnosc_instyt_kultury_w_polsce_2012.pdf (dostęp 8.03.2014).
- Konieczna E. 2014. *Festiwale i przeglądy filmowe, jako cel turystyki kulturowej* [w:] „Turystyka kulturowa” nr 10, s. 6-18.
- Kruczek Z. 2014. *Festiwal Kultury Żydowskiej w Krakowie – megaevent i flagowa atrakcja Krakowa. Ocena wydarzenia z wykorzystaniem metody etnografii wirtualnej* [w:] Kultura i turystyka – w kręgu wydarzeń, B. Krakowiak, A. Stasiak (red.), Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Łódź, s. 105-120.
- Lokalny program rewitalizacji miasta Katowice na lata 2007-2013*, Rada Miasta Katowice, Katowice.
- Mikos von Rohrscheidt A. 2008. *Turystyka kulturowa. Fenomen. Potencjał. Perspektywy*, Wydawnictwo KMB Druk: Gnieźnieńska Wyższa Szkoła Humanistyczno-Menedżerska Milenium, Gniezno, s. 31-72.
- Nowacki M. 2014. *Przystanek Woodstock, jako produkt turystyczny: jakość festiwalu a zadowolenie i lojalność uczestników* [w:] Kultura i turystyka – w kręgu wydarzeń, B. Krakowiak, A. Stasiak (red.), Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Łódź, s. 115-131.
- Piasecka E. 2012. *Uczestnictwo w muzycznych wydarzeniach kulturalnych – forma turystyki czy tylko sposób spędzania czasu wolnego?* [w:] „Turystyka Kulturowa” nr 2, s. 41-52 *Przewodnik festiwalowy OFF Festival 2013*.
- Ratkowska P. 2010. *O festiwalu w kontekście turystyki kulturowej, czyli turystyka eventowa raz jeszcze* [w:] „Turystyka Kulturowa” nr 6, s. 26-46.
- Sikorski T. 2012. *Czy street art. Jest sztuką?* http://www.galeriabielska.pl/upload_file/Czy%20street-art%20jest%20sztuk%C4%85%20pdf.
- Słownik wyrazów obcych*. 1995. PWN, Warszawa.
- Wrzos J. 2012. *Metody promocji letnich festiwali muzycznych w Polsce na przykładzie Przystanku Woodstock*, UAM, Poznań (maszynopis pracy magisterskiej)
- Zajadacz A., Śniadek J. 2009. *Potencjał turystyczny* [w:] Uwarunkowania i plany rozwoju turystyki, t. III, Seria, Turystyka i Rekreacja – Studia i Prace, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, s. 33-59.

Źródła internetowe

- www.arscameralisfestiwal.pl/, Oficjalna strona festiwalu Ars Cameralis (dostęp dnia 29.03.2014).
- www.arsindependent.pl/pl/o-nas/idea/, Ars Independent – O festiwalu (dostęp dnia 29.03.2014).
- www.bip.um.katowice.pl/dokumenty/2007/11/21/5-17-324-07-z.pdf (dostęp dnia 11.01.2015).
- www.bip.um.katowice.pl/dokumenty/2013/2/7/1360233710.pdf (dostęp dnia 7.01.2015).
- www.eu.festivalawards.com/, European Festival Awards (dostęp dnia 15.03.2014).
- www.festiwal-interpretacje.pl/ (dostęp dnia 11.10.2014).
- www.festiwalnowamuzyka.pl/, Tauron Nowa Muzyka (dostęp dnia 30.03.2014).
- www.ftb.pl/, Portal Społeczności Klubowej (dostęp dnia 21.12.2014).
- www.katowicestreetartfestival.pl/ (dostęp dnia 22.12.2014).
- www.info.mayday.pl/, Mayday (dostęp dnia 30.03.2014).
- www.katowice.eu/ (dostęp dnia 24.11.2014).

- www.katowice.eu/miasto/co-gdzie-kiedy/festiwale, Katowice- dla odmiany (dostęp dnia 11.01.2015).
- www.katowice.naszemiasto.pl/artukul/galeria/wizytowka-katowic-to-spodek-gks-amoz-nikisz-albo-off,1934556,t,id.html, Katowice nasze miasto.pl – Głosowanie na wizytówkę miasta Katowice (dostęp dnia 7.06.2014).
- www.katowice.naszemiasto.pl/plebiscyt/wyniki/wybieramy-wizytowke-katowic,375,t,id.html#575f2b1da1ac2633,1,3,5 Katowice nasze miasto.pl – Wyniki głosowania na wizytówkę miasta Katowice (dostęp dnia 7.06.2014).
- www.miasto-ogrodow.eu/ (dostęp dnia 14.01.2015).
- www.pitchfork.com/features/articles/9108-the-pitchfork-guide-to-summer-festivals/, Pitchfork – Przewodnik po letnich festiwalach 2013 roku (dostęp dnia 15.03.2014).
- www.polskieradio.pl/9/202/Artykul/889062,Nocne-kino-na-OFF-Festival, Polskie Radio – Nocne kino na festiwalu OFF (dostęp dnia 15.03.2014).
- www.rawablues.com/pl/o-festiwalu/, Rawa Blues Festival – O festiwalu (dostęp dnia 30.03.2014).
- www.sfj.com.pl/, Silesian Jazz Festival – O festiwalu (dostęp dnia 30.03.2014).
- www.teatr-rozrywki.pl/new/workers.4, Teatr Rozrywki – Życiorys Jerzego Jarosika (dostęp dnia 30.04.2014).
- www.time.com/52061/best-music-festivals-2014/ TIME – 14 festiwali wartych zobaczenia w 2014 roku (dostęp dnia 19.04.2014).

The assessment of functioning and possibilities of OFF Festival development

Key words: festival tourism, cultural tourism, Katowice, OFF Festival

Summary

This research has taken up a subject matter of a small branch of culture tourism, such as festival tourism. The article is focused on the very issue of festival tourism in reference to OFF Festival in Katowice, south Poland. The main aim of the study has been an assessment of functioning The OFF Festival and working out the possibilities of its development as well as the analysis of the involvement of the city of Katowice in improving and promoting local festival events. The inhabitants of Katowice and participants enjoying the festival have been surveyed. The survey investigated their feelings, views about the event and general feedback. Findings produced resulted in presenting the average OFF Festival participant profile. Comprehensive review of secondary literature has been completed. The SWOT analysis has been also made to point the best strategy for improving the event to succeed. The research clearly outlines that OFF Festival has upgraded and become more popular and influential countrywide recently.